

En rad åkerogräs har under de senare åren blivit mycket sällsynta över hela Norden, med undantag av Island.

Detta beror bl.a. på:

- den kemiska ogräsbekämpningen inom jordbruket
- det renare utsädet, pga. förbättrad rensning av frön
- den minskade odlingen av vissa grödor t.ex. lin, till vilka speciella ogräs är bundna

Nordiska genbanken för jordbruks- och trädgårdsväxter önskar sprida denna broschyr som ett hjälpmedel att identifiera några av de utrotningshotade eller nu mera sällsynta åkerogräsen. Inte endast i syfte att bevara arvsmassan av dessa åkerogräs är det önskvärt med en insamling. Det är framför allt med förhoppning att på de platser där utrotningshotade åkerogräs fortfarande finns, det också skall vara möjligt att finna äldre sorter av olika grödor, vars arvs massa det vore högst angeläget och värdefullt att bevara. Därför ombedes envar, som påträffar något eller några av följande åkerogräs i sin naturliga miljö att kontakta genbanken; Se adress nedan.

Artbeskrivningarna i denna broschyr är huvudsakligen baserade på H. Weimarck: "Skånes Flora", 1963. Illustrationerna är gjorda av Eva Hagen vid Nordiska genbanken efter herbariematerial, som ställts till förfogande av Botaniska muséet vid Lunds universitet. Uppgifter om arternas utbredning har i huvudsak erhållits ur E. Hultén: "Atlas över växternas utbredning i Norden", 1971. Uppgifterna är att betrakta som historiska och äger ingen relevans idag. Nationella växtnamn följer alfabetisk ordning av länderna.

Hør-rajgras. Pellavaraiheinä. - Linsvimling. Linrepe

1-årig, utan bladskott vid basen, ljus gulaktigt grön; strån 5-8 dm, spensliga, släta

a. nat. storl. c. småax x 6 d. bladslida med snärp x 2

Blad	2-5 mm breda, släta el. ovan något sträva, med tydliga öron
Ax	5-15 cm; småax 6-12 mm, 4-8 blommiga, kort men tydligt skaftade; övre skärmfjäll vanl. kortare än småaxet, slätt, 5-nervigt; ytterblomfjäll 4-5 mm utan el. med fint borst; innerblomfjällets kölar kala el. mot spetsen fint korthåriga; frukt av bladfjällets längd, ofta synlig utifrån
Blomningstid	juli
Växtplats	linåkrar, tomter och avfallsplatser
Danmark:	enstaka fynd över hela landet
Finland:	enstaka fynd i S och mellersta delarna
Norge:	enstaka fynd i S och mellersta delarna
Sverige:	enstaka fynd i Götaland, Svealand och S Norrland

Jfr. *L. temulentum* L., ytterblomfjäll 6-8 mm, nedom spetsen vanl. med ett kraftigt, rakt borst; övre skärmfjäll av småaxets längd el. längre; innerblomfjällets kölar tätt strävåriga

Purhavre. Ukonkaura. - Busthavre. Purrhavre

1-årig; strån 5-9 dm, upprätta, trinda, med kala noder

a. 1/2 nat. storl. b. småax 2/3 nat. storl. c. bladslida med snärp x 2 d. caryops x 3

Blad	5-10 mm breda, platta, sträva, i kanten ofta lång- håriga, ljusgröna; slida kal el. hårig; snärp 2-5 mm
Vippa	10-20 cm, smal, 1-sidig, gles, med snett uppåt- riktade, sträva, fåaxiga grenar; småax 20-24 mm, vanl. 2-blommiga med under blomfästena krökt, hårig, ej sönderfallande axel; skärmfjäll av blom- mornas längd, 7-9 nerviga, kala; ytterblomfjäll fast, vid mognaden mörknande, med ca 3 cm långt, strävt, knäböjt ryggborst och 2 sidoborst, 5-1 mm långa, fina, raka, sträva
Blomningstid	juli, aug
Växtplats	åkrar
Danmark:	enstaka fynd över hela landet
Finland:	enstaka fynd i S
Norge:	enstaka fynd i S och mellersta delarna
Sverige:	enstaka fynd i Götaland och Svealand

Rughejre. Ruiskattara. - Rugfaks. Råglosta

1-årig; strån 5-10 dm, ensamma el. få tillsammans, grova, kraftiga

a. 1/3 nat. storl. b. småax x 2 c. bladslida med snärp x 4 d. carvops x 6

Blad	4-10 mm breda, ofta glest långhåriga, ljusgröna; slida kal el. nedre del ibl. långhårig; snärp kort
Vippa	7-20 cm, upprätt, senare överhängande med långa, fina, sträva grenar, de flesta enaxiga; småax ca 12-25 mm, med 5-10 blommor; skärmfjäll örtartade, hinnkantade, nedre 5-6 mm trubbigt - spetsigt, övre 6-8 mm, rundtrubbigt, borstuddigt; ytterblomfjäll 7-9 mm, fast, slutl. pergamentartat med jämt bågböjda, slutl. invikta kanter och kort, sällan över 5 mm långt borst
Blomningstid	juni, juli
Växtplats	åkrar, spec. i råg
Danmark:	särsk. Jylland

Finland:	S och mellersta delarna
Norge:	enstaka fynd i S och N
Sverige:	Götaland, Svealand, enstaka fynd i Norrland

Stor Spergel. Pellavahatikka. Storbendel. Jättespergel

1-årig, högväxt, - 80 cm, kal,

a. 1/4 nat. storl. b. frö x 10

Blad	motsatta, skenbart kransställda genom i bladvecken sittande bladbärande dvärggrenar, lineära, undertill med en fåra, trubbiga, med små hinnaktiga stipler
Blommor	toppställda i täml. glesa knippen, 5-taliga; skaft nedböjda strax efter blomningen, senare åter upp- rätta; foderblad 3-4 mm, äggrunda, smalt hinnkantade, glandelhåriga; kronblad något längre än foderbladen, hela, vita; vanl. 10 ståndare
Frukt	kapsel, äggformig, djupt kluven i 5 valvler, långt skaftad, stor, tjockväggig, glänsande
Frön	1,5-2 mm, smalt hinnkantade, svarta
Blomningstid	juni-sept
Växtplats	åkrar, särskilt linåkrar
Danmark:	enstaka fynd över hela landet
Finland:	enstaka fynd över hela landet
Norge:	enstaka fynd längs kusterna
Sverige:	enstaka fynd Götaland, Svealand, S och mellersta Norrland

Jfr. *S. arvensis* L., 1-4 dm, ofta glandelhårig; frön ca 1 mm

Klinte. Aurankukka. Akurrós. Klinte. Åkerklätt

1-årig, högväxt, 5-10 dm, grått filthårig

a. 1/3 nat. storl. b. frö x 5

Blad	5-10 cm, lineära, tilltryckta håriga
------	--------------------------------------

Blommor	ensamma el. i fåblommiga knippen; foderblad ned- till förenade, med 3-6 cm långa, smala, upptill ut- spärrade flikar, gröna; blomma 5-talig, stor, purpurrod; ståndare 10; stift 5
Frukt	kapsel med 5 tänder, längre än foderpipen, 1-rum- mig, mångfröig, hård
Frön	3-3,5 mm, njurformiga, svarta
Blomningstid	juni, juli
Växtplats	åkrar
Danmark:	hela landet
Finland:	enstaka fynd i S delarna
Norge:	enstaka fynd i hela landet
Sverige:	Götaland, Svealand, enstaka fynd i Norrland

Agerranunkel. Peltoleinikki. - Piggsolie. Åkerranunkel

1-årig; stjälk 2-5 dm, upprätt, grenig ± hårig

a. 1/2 nat. storl. b. fruktställning x 4 c. nöt x 6

Blad	nedre skaftade med spadlik, i spetsen tandad ski- va; bladbas rund - killik; övre oskaftade med ± djupt 2-3 ggr flikig skiva, fjädernerviga; slutsegment lansettlika - lineära, helbräddade el. tandade
Blommor	5-taliga; foderblad gulgröna; kronblad 3-5 mm långa med honungsgrop vid basen, blekgula; blomskäft relativt långa, spensliga
Frukt	nötter, 5-8 mm, 4-10 i varje blomma, plattat ägg- formiga med taggiga sidor på ett hårigt fäste
Blomningstid	maj-juli
Växtplats	åkrar i kalktrakter
Danmark:	enstaka fynd i hela landet
Finland:	ett fåtal fynd längs kusterna
Norge:	ett fåtal fynd i S
Sverige:	enstaka fynd längs S och SÖ kustomr.

Agerkål. Peltokaali. Akurkål. Åkerkål. Åkerkål

1-2 årig; stjälk upptill 1 m, upprätt

a. 1/2 nat. storl. b. fruktställning nat. storl. c. frö x 8

Blad	nedre vanl. gröna, fr.o.m. 3:e el. 4:e blågröna, hel- bräddade, fjädernerviga, övre stjälkofattande med bred bladbas
Blommor	i kvastlika blomställningar i spetsen av huvud- stälken, 4-taliga; kronblad 6-10 mm, klart gula
Frukt	skida, 4-7 cm, något plattad med lång, avsmal- nande topp
Frön	1,5-2 mm, svart-rödbruna
Blomningstid	maj-aug
Växtplats	odlad mark
Danmark:	hela landet
Finland:	SV, enstaka fynd i övriga delar
Norge:	S och mellersta kusttrakterna, enstaka fynd i norr
Sverige:	Götaland, Svealand och S Norrland

Jfr. raps: kraftig rot; kronblad 11-14 mm; blad blågröna, nästan kala, svagt skaftade; de utslagna blommorna skjuter ej över knopparna

rybs: gräsgrön färg; svagt hårig; stjälkofattande blad; de utslagna blommor skjuter över knopparna; skidor mer uppåtriktade än hos raps

Kiddike. Peltoretikka. Akurraefla. Åkerreddik. Åkerrättika

1-årig; stjälk 3-6 dm, något grenig upptill, nedtill med styva hår

a. 1/2 nat. storl. b. skida 1/2 nat. storl. c. frö x 10

Blad	parflikiga med stor ändflik och trubbig bladtopp, fjädernerviga, borsthåriga, gröna
Blommor	i klase; foderblad långskaftade, vanl. upprätta; kronblad 12-20 mm, gula el. vita, ofta med lila ådror
Frukt	ledskida, trind, kal el. ibl. styvhårig med 3-8 frön och lång, steril, smal topp, avfallande ledvis el. öppnad
Frön	runda - äggformiga, 1,5-3 mm
Blomningstid	juni-juli

Växtplats	odlad jord (vanl. på sämre, sura mineraljordar), re- nar, stränder
Danmark:	hela landet, särsk. Jylland
Finland:	S och mellersta delarna, enstaka fynd i norr
Norge:	hela landet
Sverige:	Götaland, Svealand, enstaka fynd i Norrland

Ager-sennep. Rikkasinappi. Akurmustardur. Åkersennep. Åkersenap

1-årig; stjälk 5-6 dm, upprätt, enkel el. grenig, nedtill vanligen styvt borsthårig

a. 1/2 x nat. storl. b. fruktställning nat. storl. c. frö x 5

Blad	- 20 cm, strävåriga, de nedre skaftade, parfliki- ga med stor, grovt tandad ändflik, övre oskaftade, grovtandade med trubbig bladtopp; fjädernerviga, glest håriga - håriga
Blommor	i kvastlika ställningar; kronblad ca 10 mm, gula
Frukt	skida 3-4 cm, utstående från stjälken med steril, 4-kantig topp ca 1/3 av skidans längd, kal, frön i 1 rad i vart rum
Frön	1-1,3 mm, runda, mörkt rödbruna
Blomningstid	juni-okt
Växtplats	odlad mark, i kalktrakter
Danmark:	hela landet
Finland:	enstaka fynd i S delarna
Norge:	S och mellersta kustområdena, enstaka fynd i övriga delar
Sverige:	Götaland, Svealand, S och mellersta Norrland

Rundskulpe. Ohraruoho. - Finkefrø. Korndådra

1-årig; stjälk 2-6 dm upprätt, sträv av enkla hår och stjärnhår

a. 1/2 nat. storl. b. fruktställning nat. storl. c. frö x 10

Blad	avlånga - lansettlika, de övre med pillik bas
Blommor	i flera mångblommiga klasar; blomskaft 3-5 mm, utstående; foderblad med rak bas; kronblad 2-2,5 mm, i toppen rundade, gula; fruktskaft 6-10 mm

Frukt	skida, 1-fröig, (nöt) 1,5-2 mm, nästan klotrund. nätådrig, avfallande öppnad
Frön	äggformiga, gulbruna
Blomningstid	juni, juli
Växtplats	odlad jord, i kalktrakter
Danmark:	enstaka fynd över hela landet
Finland:	enstaka fynd över hela landet
Norge:	ett fåtal fynd i S
Sverige:	enstaka fynd i Götaland och Svealand

Hundehør. Pellavatankio. - Dodre. Lindådra

1-årig, vårgroende, ljusgrön; stjälk 3-6 dm upprätt med enkla hår och tilltryckta stjärnhår

a. 1/3 nat. storl. b. fruktställning nat. storl. c. frö x 10

Blad	rosettblad spadlika; stjälkblad med pillik bas, stjälskomfattande
Blommor	i klase, småningom starkt utdragen; foderblad uppräta, med rak bas; kronblad skaftade, gula; stift 1,3-4 mm
Frukt	skida 6-10 mm, ägg - päronformig, tunnväggig med smal kantlist och mittnerv ända till toppen, nätnervig; frön talrika
Frön	2,5-3 mm, trubbigt 3-kantiga
Blomningstid	juni-aug
Växtplats	linåkrar
Danmark:	enstaka fynd över hela landet
Finland:	enstaka fynd i S och mellersta delarna
Norge:	ett fåtal fynd längs kusten
Sverige:	enstaka fynd i Götaland, Svealand och S Norrland

Jomfrukam. Äimäputki. - Venuskam. Nålkörvel

1-årig; stjälk 1,5-2 dm, upprätt, grenig, glest hårig

a. nat. storl.

Blad	2-3 ggr pardelade, finflikiga, i omkrets avlångt triangulära
Blommor	i flock, 5-taliga, små, vita; flock enkel el. samman- satt av 2 sällan 3 kraftiga strålar; allmänt svepe saknas; enskilda svepeblad 6-10 mm, hela el. flikiga, kort strävcilierade
Frukt	klyvfrukt av 2 nötlika delfrukter; delfrukter med 5 breda åsar och 3-5 cm långt spröt, sträva
Blomningstid	maj-juli
Växtplats	åkrar, hamnar, tomter
Danmark:	enstaka fynd över hela landet
Finland:	ett fåtal fynd längs kusterna
Norge:	ett fåtal fynd i S och mellersta delarna
Sverige:	Götaland, spec. Öland och Gotland, enstaka fynd i mellersta delarna

Hørsilke. Pellavanvieras. - Linsnikjetråd. Linsnärja

1-årig, slingrande, bladlös parasit på lin; stjälk fin, blekgul

a. 1/2 nat. storl.

Blommor	5-taliga; krona ca 3 mm bred, urnlik, med äggrunt triangulära flikar; fjäll kortare än pipen, spadlika el. 2-flikiga, tunna
Frukt	kapsel med lock, plattat klotrund
Frön	ca 1,2 mm
Blomningstid	juli-aug
Växtplats	linåkrar;
Danmark:	enstaka fynd i hela landet
Finland:	ett fåtal fynd i S delen
Norge:	ett fåtal fynd i mellersta delarna
Sverige:	enstaka fynd i Götaland, Svealand och S Norrland

Rynket stenfrø. Peltorusojuuri. - Åkerstein-frø. Sminkrot

1-årig, hårig, smutsgrön-blågrön; rot röd; stjälk 2-5 dm, enkel el. föga grenig med borst och mjuka hår

a. 2/3 nat. storl. b. blomma x 4 c. frukt x 6

Blad	de nedre omvänt äggrund - avlånga, trubbiga; de övre lansettlika, spetsiga, fjädernerviga med tydlig mittnerv; bladkant helbräddad
Blommor	5-taliga; krona med ca 6 mm lång pip och ca 3 mm brett trattlikt bräm, vanl. vit; kronpip med små fjäll el. veck i mynningen
Frukt	klyvfrukt 4-delad; delfrukter ca 3 mm, 3-kantigt äggformiga, gråbruna
Blomningstid	maj, juni
Växtplats	åkrar, renar, branter, i kalktrakter
Danmark:	i hela landet
Finland:	5 och mellersta delarna
Norge:	ett fåtal fynd i S
Sverige:	Götaland, Svealand och S Norrland

Blåstjerne. Sinimatara. -. Blåmaure. Blåmadra

1-årig; flera stjälkar, 1-3 dm, nedliggande - upprätta, 4-kantiga, sträva

a. nat. storl. b. blomställning x 2 c. frukt x 12

Blad	blad och stipler 4,-6 i varje krans, 6-15 mm, el- liptiskt avlånga - lansettlika, spetsiga, fjäderner- viga, i kanterna och på mittnervens undersida strä- va; bladkant helbräddad
Blommor	i huvudlika blomställningar i grentopparna; foder- blad 6, små, spetsiga, gröna; krona 5-talig, rödlila;
Frukt	klyvfrukt 2-delad; delfrukter 4 mm, omvänt ägg- formiga, sträva
Blomningstid	juni-juli
Växtplats	åkrar, betesvallar, i kalktrakter
Danmark:	enstaka fynd i hela landet
Finland:	ett fåtal fynd i S delen
Norge:	ett fåtal fynd i S delen
Sverige:	Götaland, Svealand och S Norrland

